

4. Теорія і методика професійної освіти

Особливості формування організаційно-управлінських умінь у студентів педагогічних ЗВО

Кузнецова О.В.

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки, психології та менеджменту

Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

Одарченко В.І.

кандидат педагогічних наук, доцент,

професор кафедри педагогіки, психології та менеджменту

Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

М. Харків, Україна

Зміна педагогічної парадигми сучасної школи від авторитарної до особисто-орієнтованої вимагає від учителя вмінь створювати умови для отримання школярами такої освіти, яка б розвивала їхні природні задатки та пізнавальні інтереси. Серед факторів, які визначають здатність учителя до створення таких умов є його професійна психолого-педагогічна, дидактична, методологічна підготовка у вищому педагогічному навчальному закладі. Йдеться про те, що майбутньому педагогові недостатньо опанувати сукупністю певних знань, умінь, необхідно формування і розвиток багатого внутрішнього потенціалу, вихід на рівень прояву організаційно-управлінських умінь. Навчання майбутнього вчителя передбачає формування в нього комплексу організаційних умінь, а саме вміння визначати цілі і завдання майбутньої діяльності, прогнозувати шляхи, способи дій і засоби досягнення поставлених завдань; здійснювати самоконтроль та самовиховання.

Педагог при реалізації організаційно-управлінської функції своєї професійної діяльності організовує, впорядковує, регулює загальну (спеціальну) діяльність людей, пов'язаних з ним професійними відносинами, ставить освітні завдання, планує, організовує і контролює виконання своїх розпоряджень, висуває вимоги, заохочує, мобілізує, забезпечує колективну взаємодія. Таким чином, випускнику педагогічного ЗВО необхідно володіти організаційними знаннями, вміннями і навичками, які можуть формуватися в процесі професійної підготовки і в процесі розвитку його особистості.

У психології та педагогіці загальноприйнято, що навички у професійній діяльності – це придбані в ході систематичних вправ здатності (психологічний механізм) здійснювати порівняно нескладні дії з високими кількісними і якісними показниками і без істотного контролю свідомості, майже або повністю автоматично [1, 3, 4]. Іншими словами, навичка – це автоматизований компонент свідомої дії, а вміння – здатність до цієї дії.

Вміння завжди пов'язане з застосуванням знань на практиці та в процесі навчально-пізнавальної діяльності, формується шляхом вправи і створює можливість виконання дії не лише у звичних, але в змінених умовах. Крім умінь неодмінним компонентом діяльності є навички. Про співвідношення умінь і навичок висловлюються різні думки. Одні дослідники вважають, що навички передують умінням, інші вважають, що уміння виникають раніше навичок [9, с. 392]. Причиною цих розбіжностей, на думку ряду авторів, є багатозначність слова «уміння». По своїй суті вміння – це екстеріоризація, тобто втілення знань і навичок у реальні дії. Потрапляючи в нові умови або взаємодіючи з новими об'єктами, людина використовує наявні в нього знання і навички. В даному випадку цей перенос навичок і розглядається як вміння. Вміння відносяться до навичкам так само, як програма дії до його реалізації. Вміння ширше навичок, вони передбачають різні варіанти дій. Дослідження в області професійної педагогіки і психології свідчать про те, що жодної спеціальністю в даний час не можна опанувати без визначеного обсягу необхідних і достатніх умінь і навичок. Дія, що стала

навичкою, виконується швидко, легко, обачливо, з найменшою напругою і найвищими результатами. Навички як би позбавляють свідомість і волю людини від зайвої розпорошеності і допомагають у складній обстановці зосередитися на вирішенні головного завдання. Таким чином, представляється можливим дати визначення. «Уміння і навички організаційної роботи педагога – є сукупність практичних дій на основі осмислення мети, принципів, умов, засобів, форм і методів управлінської діяльності; пов'язаної з постановкою завдань та організацією педагогічної ситуації, із застосуванням прийомів взаємодії з учасниками педагогічного процесу»[5, с. 85].

Розрізняють багато різновидів умінь і навичок. Своєрідним синтезом навичок є і розглядаються нами, вміння і навички організаційної роботи, необхідні випускникам педагогічних вузів у їх професійній діяльності, і формуються як у процесі навчання, так і в процесі розвитку їх особистості. Процес формування умінь і навичок організаційної роботи педагога, як показало дослідження, має свою етапність:

- перший етап – формування у студентів мотивації, усвідомлення структури організаційно-управлінських умінь;
- другий етап – формування алгоритму організації як узагальненого дії;
- третій етап – оволодіння структурою організаційно-управлінських умінь;
- четвертий етап – контроль і коригування організаційно-управлінських умінь.

Організаційні уміння і навички являють собою особливий інтерес при розгляді управлінської діяльності, в певній мірі – притаманні педагогам. З точки зору теорії управління, ряд авторів (В. Р. Афанасьєв, Д. А. Іванов, В. П. Савельєв, В. П. Шеманський та інші) визначають систему управління якими-небудь групами організованих людей як сукупність трьох елементів: органу управління з властивими йому технічними засобами; об'єкта управління; каналів зв'язку між ними. Деякі автори (П. К. Алтухов,

В. А. Афонський та інші) висловлюють думку про доцільність включення в поняття «система управління» методів роботи керівника (педагога) як органу управління щодо управління і керівництва учнями. Разом з тим дослідження та практика показують, що існує ряд вимог до системи управління, таких як:

- точність – виконання функціональних обов'язків за часом і результатами;

- твердість – неухильне виконання всіма елементами керованої системи прийнятого педагогом рішення; і відповідальність органу управління системою;

- рішучість – викликається відносним дефіцитом навчального часу і складністю розв'язуваних навчально-пізнавальних (виховних) задач.

Однак, головне в управлінні – робота людей і з людьми, що здійснюється насамперед через відносини між учасниками педагогічного процесу. І тут проблема управління містить в собі три взаємопов'язані і взаємообумовлені сторони:

- а) творчу (оцінка обстановки, прийняття рішень);

- б) організаторську (керівництво діями об'єкта);

- в) технічну (використання коштів управління).

Таким чином, можна говорити про управлінські здібності (як основні уміння і навички) студента педвузу як майбутнього фахівця, що включають в себе:

- пізнавально-гносеологічні – проявляються в рівні уважності при навчанні, в логіці мислення, як аналізу, синтезу, порівнянь, в обґрунтованості суджень, вміння правильно і грамотно використовувати наукові дані в галузі управління в практичній діяльності;

- організаційно-творчі – вміння координувати сили і засоби на керованій ділянці, обирати засоби для вирішення конкретного завдання, точно встановлювати оптимальні можливості, швидко знаходити уразливі місця в системі управління, визначати сили, що дозволяють їх усунути, розставляти ці сили належним чином;

- здатності соціального впливу – вміння в короткі терміни знайомитися з людьми, якісно вивчати їх, створювати найбільш доцільні умови для мобілізації їх дій.

Структуру умінь організаційної роботи педагога доцільно розглядати як логічну сукупність і послідовність дій, прийомів і операцій, психофізіологічної основою яких буде являтися система специфічних відчуттів, сприйнять, процесів пам'яті, уваги і уявлень, уяви, мислення, мовлення, інтегрована з метою оптимізації управлінської (організаторської) діяльності. Фізіологічний механізм навичок організації сучасна вітчизняна психологія розглядає як «динамічний стереотип, психологічною основою якого служить у всіх деталях і варіантах пророблена уявна картина дій - система спеціальних процесів» [8, с. 57]. Системи фізіологічних і психологічних процесів, нерозривно пов'язаних між собою, складають «внутрішню схему» навички, прояв якої ми бачимо в швидких, точних і невимушено виконуваних управлінських діях.

Таким чином, у своїй професійній діяльності випускник педагогічного ЗВО повинен реалізувати організаційно-управлінську функцію на основі необхідного і достатнього рівня сформованості у нього первинних організаційних умінь і навичок. В свою чергу організаційні навички як засновані на свідомості і доведені до певного автоматизму інтелектуальні, практичні і вольові дії тісно пов'язані з іншими професійними навичками.

Література

1. 8Бібік Н. М., Ващенко Л. С., Локшина О. І., Овчарук О. В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід т українські перспективи / [за заг. Ред.. О. В. Овчарук]. Київ: «К.І.С.», 2005. 148 с.
2. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : метод. посіб. для студ. магістратури / С. С. Вітвицька. – К. : Центр навч. л-ри, 2003. – 316 с.

3. 22Иваницкий, А. Т. Психология высшей школы: учеб. пособие [Текст] / А. Т. Иваницкий. - СПб.: Изд-во СПб ун-та МВД России, 2009. - 336с.
4. 23Кан-Калик, В. А. Педагогическое творчество [Текст] / В. А. Кан-Калик, В. Д. Никандров. - М., Педагогика, 1990. - 140 с.
5. 54Новик, В. Ю. Проблема формирования умений организаторской работы у будущих педагогов [Текст] / В. Ю. Новик // В мире научных открытий. -2010.-№4,ч . 8. -С . 84-86.
6. Пономарьова Г.Ф. Виховання майбутнього педагога: теорія і практика: монографія / Г.Ф. Пономарьова; М-во освіти і науки України; Комун. закл. Харків. обл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.». Харків : Ранок, 2014. – 547 с.
7. Професійна педагогічна освіта: становлення і розвиток педагогічного знання: монографія / за ред. проф. О.А. Дубасенюк [Електронний ресурс]. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 443 с. – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/14334/1/макет.pdf>. – Назва з екрана.
8. 69Психология и педагогика высшей школы: [Текст] / под ред. А.В. Барабанщикова. - М.: Воениздат, 1989. - 365 с.
9. 78Столяренко, А. М. Общая педагогика: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по педагогическим специальностям [Текст] / А. М. Столяренко. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2006. - 479 с.125.Столяренко, А. М. Преподаватель учебного заведения МВД и его педагогическая культура [Текст] / А. М. Столяренко. - М.: Академия МВД,1996.-72 с.